

FRITZ, R. – ROSSOLIŇSKI-LIEBE, G. – STAREK, J. (hrsg.). *Alma Mater Antisemitica / Akademisches Milieu, Juden und Antisemitismus an den Universitäten Europas zwischen 1918 und 1939 / Academic Milieu, Jews and Antisemitism at European Universities between 1918 and 1939.*

Beiträge zur Holocaustforschung des Wiener Wiesenthal Instituts für Holocaust-Studien Band 3

Wien: Wiener Wiesenthal Institut für Holocaust-Studien, 2016, 328 s.

Prosluly vdeŇsky Wiesenthalv institut (Wiener Wiesenthal Institut für Holocaust-Studien) se nevěnuje zdaleka jen samotnému holocaustu, ale mj. i dalším menšinovm aspektům. V této publikaci s řadou prspěvk v nmnin a angličtině (proto také nmecky i anglicky název) se zabývali tamní odborníci problémem antisemitismu na meziválečných univerzitách. Tma menšin na vysokých školách včetně problémů antisemitismu není cizí ani esk právní historii, kdy stav právních djn Prvnck fakulty Univerzity Karlovy zorganizoval k problematice konferenci a prpravil publikace ve spolupraci s v současnosti jedinou stredoevropskou menšinovou vysokou školou, Univerzitou J. Selyeho v Komrn. Vyšla kniha Halsz, Ivan – Petráš, René (eds.). Menšiny, vysok školy a právo (Praha: Auditorium, 2018), také řada článků v angličtině v časopise Central European Papers 2017/2 (nejen tištny, ale i voln prstupny na internetu) a ještě vyjdou mnoh články i v maďarských vědeckých časopisech. I tyto výzkumy ukázaly, jak výraznou roli hraje antisemitismus v menšinov problematice.

Rozshl kolektivn kniha *Alma Mater Antisemitica* se věnuje zejména státům vzniklm po rozpadu Rakousko-Uherska, kde chybí jedin článek, kter by sledoval eskoslovensko. Mezivlečn doba v regionu po rozpadu tradiční habsbursk monarchie byla pro židovsk obyvatelstvo komplikovan. Stabiln stát Židům mnoh desetilet zajišťoval klidn podmínky a umožnil mimořdn sociln vzestup. Ve složitých nrodnostnch vztazích Předlitavska se nacionalist vyčerpvali vzájemnými útoky a Žid mohli stát stranou. V Uhersku pak byli dokonce pro vládnoucí maďarsk nacionalisty vítaným spojencem a oporou maďarizace. Nov složit poměry od roku 1918 pnšely nespočet rizik a vládnoucí nacionalist v nových drobných státech neváhali orientovat nsilnst ulice proti Židům. Československo zde bylo naštěstí ať na ojedinl excesy výjimkou, kam proto také nejednou smřovali židovští studenti ze sousedních zem, takže lze chápat, že v knize studie k této zemi chyb.

Kniha je rozdělena do několika logických celků. Po úvodních obecnějších prspěvcch o antisemitismu na univerzitách v mezivlečn době (Regina Fritz – Grzegorz RossoliŇski-Liebe: *Universitrer Antisemitismus in der Zwischenkriegszeit*) a významu univerzit pro nacismus (Konrad H. Jarausch: *Universität und Nationalsozialismus. Aspekte einer*

erschreckenden Beziehung) přichází první část věnovaná výraznému podílu studentů na fašistickém hnutí (Retrograde Avantgarde: Studierende als Vorhut faschistischer Massenbewegungen). Nutno dodat, že problém studentského radikalismu podporujícího mnohé nebezpečné ideologie je věčný a existoval i v meziválečné ČSR. Zařazeny jsou příspěvky pojednávající o Rumunsku (Raul Carstocea: Students Don the Green Shirt. The Roots of Romanian Fascism in the Antisemitic Student Movements of the 1920s) a Polsku (Grzegorz Krzywiec: The Crusade for a Numerus Clausus 1922/1923. Preliminaries of Polish Fascism in the Central and Eastern European Context). Ukazují, že často právě vysokoškolské prostředí bylo podhoubím pro rozvoj fašismu.

Druhá část knihy sleduje prožidovská opatření a násilnosti na vysokých školách meziválečné éry včetně starších tradic (Antijüdische Maßnahmen und physische Gewalt an den Universitäten). Jedním z klíčových protizidovských opatření meziválečné doby bylo stanovení maximálního podílu židovských studentů na školách, který bývával zásadně nižší než dosavadní podíl Židů. Bylo tomu tak v Maďarsku (Mária M. Kovács: The Numerus Clausus in Hungary 1920–1945) a obdobně i v Polsku (Zofia Trebacz: “Ghetto Benches” at Polish Universities. Ideology and Practice). Pro omezování Židů však leckdy sloužilo násilí a zavražďování, což mělo dlouhé tradice třeba ve Vídni (Kurt Bauer: Schlagring Nr. 1. Antisemitische Gewalt an der Universität Wien von den 1870er- bis in die 1930er-Jahre). Komplikovaná situace byla v nově vzniklém Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, později nazvaném Jugoslávie, kde nežili jen pravoslavní a katolíci, ale také muslimové, takže židé netvořili jedinou nekřesťanskou menšinu a mohlo by se zdát, že stáli v poklidném stínu klíčového sporu mezi Srby a Chorvaty, jenže situace byla složitější (Marija Vulesica: Von Antisemitismus an der Universität kann keine Rede sein. Judenfeindlichkeit an den jugoslawischen Universitäten 1918–1941).

Třetí část knihy sleduje některé konkrétní případy antisemitismu (Antisemitische Akteure und Netzwerke) hlavně v Polsku (Sabrina Lausen: Studentische Verbindungen in Polen. Die „jüdische Frage“ in der Zwischenkriegsära, Natalia Aleksion: The Cadaver Affair in the Second Polish Republic. A Case Study of Practical Antisemitism?), ale také antisemitické kliky profesorů vídeňské univerzity (Klaus Taschwer: Geheimsache Bärenhöhle). Čtvrtá část zkoumá přizpůsobování i obtíže židovských studentů i vyučujících (Jüdische Studierende und Professoren zwischen Anpassung und Gegenwehr). Zajímavým prvkem je propojování antisemitismu a odporu proti prosazování žen v případě židovských studentek na vídeňské univerzitě v letech 1897–1938 (Michaela Raggam-Blesch: Zwischen Antifeminismus und Antisemitismus). Zachyceny jsou i složité vztahy v Maďarsku (Ferenc Laczó: The Audible Voices of Persecuted. Hungarian Jewish Scholars, the Horthy Era and the History of Nazism) a Itálii (Nicola d’Elia: Jüdische Schwarzhemden an der italienischen Universität), kde se ostatně Židé zapojili do rozvoje nacionalismu, ale i fašismu. Poslední pátá část (Transnationale Verflechtungen) se věnuje vazbám ke vzdáleným regionům a to konkrétně často přehlíženým nacistickým tendencím univerzit v USA (Stephen Norwood: Forging Friendly Ties. American Universities and Nazi Germany).

Rozsáhlá kniha obsahující příspěvky mnoha odborníků podává důkladný nástin problémů antisemitismu na vysokých školách v meziválečné době. Upozorňuje, že univerzity, které by měly být oporou vzdělanosti a kultury, bývaly mnohdy ovlivněny antisemitismem a leckdy byly dokonce základnou radikálního nacionalismu nebo i fašismu. Podává obecné souvislosti, ale i zcela detailní ukázky dobového antisemitismu. Je zajímavá i z hlediska

právní historie, protože obvykle detailní výklady dobře ilustrují antisemitské předpisy nebo Židům nepříznivý výklad běžných norem, ale i neschopnost právního řádu (a hlavně neochotu společnosti) se vyrovnat s útlakem části obyvatelstva.

René Petráš

doi: 10.14712/2464689X.2018.52